

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ І ТЕХНОЛОГІЙ У
ТВАРИННИЦТВІ**

*Кафедра ветеринарного акушерства,
внутрішньої патології та хірургії*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

(РОБОЧИЙ ЗОШИТ)

**з навчально-клінічної практики з навчальної дисципліни
«Загальна і спеціальна хірургія» для здобувачів другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина»**

м. Кам'янець-Подільський

2024

УДК 619:617

Укладач: Олександр БОДНАР, асистент кафедри ветеринарного акушерства, внутрішньої патології та хірургії, кандидат біологічних наук, доцент

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Закладу

вищої освіти «Подільський державний університет»

(протокол № 7 від 27 листопада 2024 р.)

Рецензенти:

Василь СТЕФАНИК,

завідувач кафедри акушерства, гінекології та біотехнології відтворення тварин ім. Г.В. Зверєвої ЛНУВМ та БТ ім. С.З. Гжицького, професор, доктор ветеринарних наук

Любов САВЧУК,

завідувачка кафедри нормальної та патологічної фізіології і морфології Закладу вищої освіти «Подільський державного університет», доцентка, кандидатка с.-г. наук

Методичні рекомендації (робочий зошит) з навчально-клінічної практики з навчальної дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 – «Ветеринарна медицина» / Олександр БОДНАР. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2024. 29 с.

Методичні вказівки дають можливість здобувачам набути практичних навичок з хірургічної допомоги тваринам, підвищити свій фаховий рівень, що в майбутньому дасть змогу вирішувати теоретичні і практичні завдання, пов'язані з виконанням оперативних втручань та профілактики їх ускладнень.

© ЗВО «ПДУ», 2024

ПЛАН

ІНСТРУКТАЖ ІЗ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ	4
ВСТУП	7
1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ	9
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ	9
3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ	10
4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	12
5. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ПРО ПРАКТИКУ	13
6. ГРАФІК ТА ТЕМИ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ....	14
7. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ	23
8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	27
ДОДАТКИ	

ІНСТРУКТАЖ ІЗ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

1. До навчальної практики допускаються студенти, після проведення з ними інструктажу, ознайомлення з правилами поведінки в умовах виробництва, господарства, манежах і операційних та з порядком виконання роботи, методами фіксації тварин.

2. Студенти повинні знати й дотримуватися правил особистої гігієни, підтримувати в чистоті робоче місце, обладнання, чистоту рук, обличчя та взуття.

3. В манежах, операційній, тваринницьких приміщеннях забороняється їсти, пити воду, палити, користуватися вогнем, бігати та кричати.

4. Заходити в манеж, рентгенівський кабінет, операційну і тваринницькі приміщення слід з дозволу викладача, лаборанта чи ординатора.

5. До виконання всіх практичних завдань допускаються студенти, які мають необхідний спецодяг (халат, шапочка, в окремих випадках: наруківники, фартух, рукавички, марлеву пов'язку, чоботи);

6. В манежі, тваринницькі приміщення та операційну забороняється заходити у верхньому одязі, без халата та шапочки, заносити одяг, класти його під столи, на обладнання, вішати на стіни.

7. Небезпечними та шкідливими, що можуть спричинити травмування студентів під час робіт, є електричний струм, хімічні реактиви, інструменти, лабораторний посуд, кріогенна апаратура з рідким азотом і тварини, які використовуються для проведення занять.

8. Розпочинати досліджувати тварину можна з дозволу викладача.

9. Під час роботи студентів на тваринницькій фермі забороняється без обслуговуючого персоналу заходити в денники, стійла або клітки, де утримуються жеребці, бугаї, барани, кнурі або підсисні свиноматки.

10. При виконанні завдання потрібно дотримуватися правил поводження із тваринами, не робити різких рухів і грубих окликів.

11. Перед виконанням завдання слід переконатися в надійності фіксації тварини.

12. При надмірному неспокої тварини необхідно припинити виконання завдання, заспокоїти її. Перед дослідженням норовистої тварини їй вводять нейролептики.

13. Вести норовистих коней необхідно на розтяжці силою двох студентів, а бугаїв, буйних баранів - на водилі.

14. До великої рогатої худоби потрібно підходити збоку, розмовляючи з нею, заспокоюючи її прогладжуваннями.

15. Для фіксації великої рогатої худоби здавлюють носову перегородку (пальцями, щипцями), або фіксують тварину утримуючи її за роги чи носове кільце.

16. До коней обережно підходять спереду і збоку (краще з лівого). Підійшовши до голови, беруть лівою рукою за вуздечку, а правою погладжують шию, це заспокоює коня.

17. Біль у коней відволікають дерев'яною закруткою, накладаючи її на губу або на вушну раковину. Коней фіксують підняттям грудної або тазової кінцівки, можлива фіксація двох тазових кінцівок одночасно за допомогою парувальної шлей.

18. Фіксацію тварини на операційному столі або на підлозі слід виконувати на відстані витягнутих рук, знаходячись поза зоною незафіксованих кінцівок.

19. При оперативних втручаннях всі ріжучі інструменти слід застосовувати обережно, попереджуючи травмування оточуючих тканин і рук оперуючого.

20. Приймаючи хвору тварину необхідно з'ясувати епізоотичний стан господарства (щодо сказу, лейкозу, сибірки, бруцельозу та ін. хвороб).

21. При роботі з тваринами, підозрілими в захворюваннях спільних для тварин і людей, потрібно використовувати клейончасті фартухи, гумові чоботи і гінекологічні рукавиці.

22. Після надання допомоги тваринам з анаеробною і гнилісною інфекцією (злоякісний набряк, газовий абсцес, газова гангрена та газова флегмона) тампони та інший перев'язочний матеріал необхідно зібрати й утилізувати. Провести дезінфекцію приміщення.

23. Після проведення роботи студенти обов'язково миють руки із милом в теплій воді та проводять обробку дезінфікуючими засобами (0,5% розчин хлораміну, 0,5% розчин їдкого натру).

24. Після проведення всіх робіт проводять стерилізацію інструменту та проводять (за необхідністю) дезінфекцію робочого місця.

25. Студентам забороняється самовільно відлучатися з місця проведення практичних занять в аудиторіях, манежі, стаціонарі, тваринницькій фермі та м'ясокомбінаті.

26. Під час транспортування всі учасники дорожнього руху повинні дотримуватись чинних правил руху.

Підпис студента

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Загальна і спеціальна хірургія» дає змогу підготувати лікаря висококваліфікованого ветеринарної медицини, який здатний вирішувати теоретичні і практичні питання, що пов'язані з виконанням оперативних втручань. Курс дисципліни базується на фундаментальній та загальній професійній підготовці студентів з таких дисциплін як анатомія, фізіологія, патологічна фізіологія, фармакологія, біохімія, мікробіологія, епізоотологія, годівля тощо.

Студенти-практиканти повинні досконало володіти методами фіксації, знерухомлення і знеболення сільськогосподарських та дрібних свійських тварин, знати правила асептики і антисептики, вміти застосовувати на практиці методи проведення хірургічних операцій.

План навчальної практики та умови її проведення погоджуються з головним лікарем ветеринарної медицини підприємства (господарства / лікарні ветеринарної медицини) перед її проходженням, затверджується завідувачем кафедри і деканом факультету.

Робочий зошит складено з **метою** забезпечення повноцінного використання годин, відведених для проведення навчальної практики із дисципліни „Загальна та спеціальна хірургія”. Він включає теми передбачені робочою програмою з навчальної практики:

1. Проведення хірургічної диспансеризацію та дослідження поранених тварин, організація профілактики травматизму, оволодіння практичними навичками для приготування розчинів які використовуються для парентерального введення в загальній хірургії.

2. Використання патогенетичної терапії при лікуванні хірургічно хворих тварин (новокаїнотерапія, аутогемотерапія), оволодіння практичними навичками регіонарного введення лікарських препаратів (в/венно, в/аортально, в/артеріально).

3. Оволодіння практичних навичок оперативних (хірургічних) втручань (кастрації самців) та самок, оперативне лікування гриж домашніх та сільськогосподарських тварин.

4. Діагностика та лікування переломів кісток оперативними та консервативними методами.

5. Діагностика пухлин за клінічними ознаками, оволодіти оперативними та консервативними методами лікування пухлин домашніх та сільськогосподарських тварин.

Після опрацювання програми навчальної практики студент повинен вміти: проводити хірургічну диспансеризацію; досліджувати поранених тварин, організовувати профілактику травматизму; готувати розчини препаратів для парентерального введення; застосовувати методи патогенетичної терапії при лікуванні хірургічно хворих тварин (новокаїнотерапія, аутогемотерапія); оволодіти практичними навичками введення лікарських препаратів (включаячи в/венні, в/аортальні, в/артеріальні ін'єкції) та оперативних втручань (кастрація самців і самок та ін.); оперативного лікування гриж; діагностувати та лікувати переломи кісток; проводити діагностику та лікування тварин з пухлинами.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

1.1. Місце практики в навчальному процесі. Навчальна практика з дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» є найважливішою частиною підготовки висококваліфікованого магістра ветеринарної медицини, яка дозволяє закріпити практичні навички та теоретичні знання з діагностики і лікування хвороб хірургічної етіології у продуктивних і свійських тварин.

1.2. Мета навчальної практики - полягає в тому, щоб студенти під керівництвом викладача в умовах лікарні ветеринарної медицини та сільськогосподарського підприємства закріпили теоретичні знання і набули навички щодо діагностики та диференційної діагностики хірургічної патології, знерухомлення та знеболення тварин, а також підготовки їх до оперативного втручання; оволоділи елементами оперативної техніки за захворювань хірургічного профілю у продуктивних і дрібних домашніх тварин.

1.3. Завдання навчальної практики:

- ознайомитися з рівнем матеріального забезпечення, планом та умовами виконання хірургічної роботи в господарстві або відповідній установі ветеринарної медицини;
- виявити тварин, що потребують оперативного лікування за хірургічної патології і підготувати їх до операції;
- під керівництвом викладача відпрацювати техніку фіксації, знерухомлення, місцевого (блокади) і загального знеболення (наркоз) різних видів тварин;
- набути навичок з організації та реалізації ургентних та планових хірургічних заходів за хірургічних захворювань різної етіології.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Місце проходження навчальної практики. Проходження навчальної практики планується в умовах лікарень ветеринарної медицини різних форм власності, а також господарств, які займаються розведенням сільськогосподарських тварин (великої та дрібної рогатої худоби, коней, свиней).

2.2. Обов'язки керівника практики від кафедри:

- ознайомити студентів з програмою навчальної практики;
- видати індивідуальні завдання;
- постійно здійснювати контроль за проходженням навчальної практики;
- перевіряти виконання студентами індивідуальних завдань;
- перевірити звіт та провести його захист.

2.3. Обов'язки студента-практиканта до початку практики:

- ознайомитись із програмою практики;
- отримати консультацію керівника щодо її проведення;
- пройти інструктаж з охорони праці.

2.4. Обов'язки студента-практиканта під час проходження практики:

- бути присутнім на практиці;
- отримати документацію по практиці, зокрема програму практики та методичних рекомендацій до неї;

- ознайомитись із програмою практики;
- отримати індивідуальне завдання та узгодити із керівником план роботи на період практики;
- активно оволодівати практичними навичками;
- якісно виконувати видані завдання;
- обробляти та аналізувати отриману інформацію;
- застосовувати отримані знання у вирішенні практичних завдань;
- формулювати практичні завдання у вигляді, доступному для рішення загальноприйнятими методиками;
- документально оформляти результати аналізів та лікування;
- підготувати звіт по практиці та захистити його у встановлені терміни.

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Під час навчальної практики студенти повинні ознайомитись з планом лікувально-профілактичних заходів в господарстві/лікарні ветеринарної медицини на календарний рік.

На першому етапі, не залежно від індивідуального завдання, заплановано проведення хірургічної диспансеризації - студенти початкової групи розподіляються на 3 підгрупи і під керівництвом викладача проводять обстеження шкірного покриву, ділянок голови, тулуба, кінцівки у різних видів тварин із наступним аналізом отриманих результатів. При обстеженні звертають увагу на стан м'язів, сухожилків, зв'язок, суглобів і виявляють тварин з гострими та хронічними захворюваннями. Дані обстеження фіксуються у зошиті або в історії хвороби (додаток 1).

На підставі отриманих даних студенти ставлять діагноз, визначають характер і об'єм лікувальних призначень. Із числа виділених хворих тварин у процесі клінічного огляду відбирають найбільш цікаві клінічні випадки або ті, що потребують термінової хірургічної допомоги.

Студенти самостійно та під керівництвом викладача розподіляють обов'язки по здійсненню призначень, готують робоче місце, фіксують тварину, проводять знеболювання, виконують операції та інші хірургічні маніпуляції.

У процесі вказаної роботи викладач направляє студентів і підтримує їх активність шляхом постановки питань у ході роботи, своєчасно виправляє допущені помилки.

Відпрацювання практичних прийомів надання хірургічної допомоги за травматичних ушкоджень проводиться під керівництвом викладача і лікаря - ординатора. При цьому демонструють прийоми фіксації тварин та вказують на техніку безпеки. Після з'ясування всіх правил кожен студент повинен самостійно провести дві-три маніпуляції за даної патології (рани, забої тощо).

В подальшому студенти після опрацювання теоретичного матеріалу здійснюють загальну анестезію різних видів тварин, враховуючи особливості (видові, вікові тощо) із контролем стану пацієнтів.

Після цього на робочому місці розподіляються обов'язки між студентами, демонструються на тварині етапи проведення оперативних втручань (залежно від виявленої патології). Потім кожен студент під контролем викладача виконує операцію на тварині. Переконавшись у вмінні студентів правильно виконувати операцію, викладач дозволяє приступити студентам до самостійної роботи. У процесі хірургічної операції викладач слідкує за роботою студентів, вказує на недоліки, в необхідних випадках приходить на допомогу. При закінченні операції викладач разом з усіма студентами оглядає тварину, дає вказівки по її утриманню і годівлі, надає невідкладну допомогу тваринам із післяопераційними ускладненнями (кровотечі, випадіння органів).

Об'єм роботи встановлюється викладачем і узгоджується із спеціалістами лікарні ветеринарної медицини / господарства (він визначається робочим часом, видом тварин, умовами праці і в кожному конкретному випадку може бути різним). Вивчення офтальмологічної патології включає в себе практичне закріплення теоретичних знань із даних захворювань та відпрацювання методик надання допомоги.

Навчальна практика передбачає відпрацювання методик надання хірургічної допомоги за стоматологічної патології, зокрема, зняття зубного каменя, видалення зубів тощо.

Також студенти після вивчення теоретичних основ на практиці відпрацьовують оперативну техніку за новоутворень молочної залози у домашніх «компаньйонів» із наступним аналізом як самої маніпуляції, так і отриманого результату курації.

Навчальною практикою передбачається відпрацювання різних методів остеосинтезу (інтрамедулярний, надкістковий) та консервативного лікування переломів у собак та кішок.

Студенти під час проходження практики, на основі виявленої хірургічної патології, повинні навчитись самостійно визначати доцільність застосування різних видів новокаїнових блокад та відпрацювати їх проведення із оцінкою якості.

У план навчальної практики входить проведення діагностики та диференційної діагностики хірургічних хвороб дистального відділу кінцівок у великої рогатої худоби, коней, свиней, планування лікувальних заходів та їх практичне застосування на конкретних тваринах.

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Кожний студент отримує від керівника практики індивідуальне завдання (яке повинно відповідати меті і завданням навчальної практики), а також методику його виконання. Індивідуальне завдання є частиною звіту про практику.

Складність індивідуального завдання має враховувати теоретичну підготовку, фактори, що створюють додаткову зацікавленість та ініціативу при його виконанні.

Орієнтовний перелік індивідуальних завдань для студентів-практикантів:

- провести діагностику та лікування тварин різних видів за наступної хірургічної патології: травматичних пошкоджень м'яких та щільних тканин, (садна, рани, гематоми, лімфоекстравазати, забої, переломи кісток тощо);

- дослідити вогнище гнійного запалення та здійснити лікувальні заходи в залежності від особливостей перебігу;
- розробити схему загальної анестезії в залежності від захворювання і виду тварин, провести її практичне виконання та оцінити ефективність;
- визначити особливості офтальмологічної хвороби, призначити лікувальні схеми та провести контроль за перебігом процесу;
- надати практичну допомогу за стоматологічної патології хірургічного профілю у різних видів тварин;
- здійснити оперативне/комбіноване лікування за новоутворень у собак;
- провести хірургічне лікування за різними методиками при переломах довгих трубчастих кісток у дрібних домашніх тварин;
- визначити особливості гнійно-некротичного ураження дистального відділу кінцівок у великої рогатої худоби та провести його хірургічну обробку.
- запропонувати основні напрямки профілактики хвороби хірургічної етіології у різних видів тварин.

5. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ПРО ПРАКТИКУ

В період перебування на практиці студенти повинні вести записи в робочому зошиті, в яких реєструється виконана робота відповідно програми практики. На базі аналізу проведеної роботи кожен студент повинен зробити загальні висновки щодо рівня хірургічної роботи в господарстві.

По результатах виконання програми практики (та індивідуальних завдань, що передбачені програмою) студенти оформлюють звіт у вигляді історії хвороби. В останній день практики на підставі аналізу звітних документів, співбесіди і відповідей на запитання з програми практики студент отримує диференційний залік з відповідним записом до залікової книжки. Оформлення історії хвороби проводиться згідно наведеного нижче бланка (додаток 1).

6. ГРАФІК ТА ТЕМИ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Дата „ ____ „ _____ 20 _ р.

Тема 1. Проведення хірургічної диспансеризації та дослідження поранених тварин, організація профілактики травматизму, навчитися готувати розчини препаратів для ін'єкцій.

Мета заняття: Навчити студентів проводити хірургічну диспансеризацію тварин та послідовно досліджувати поранену тварину, організовувати профілактику травматизму, оволодіти практичними навичками для приготування розчинів, які використовуються для парентерального введення при хірургічній патології.

Місце та методика проведення заняття: клініка дрібних тварин, стерилізаційна кімната кафедри ветеринарного акушерства, внутрішньої патології та хірургії, рентгенологічний кабінет, науково-навчальне господарство університету.

Під час навчальної практики студенти повинні ознайомитись з планом лікувально-профілактичних заходів в господарстві на календарний рік. Проведення хірургічної диспансеризації - студенти учбової групи розподіляються на 3 підгрупи і під керівництвом викладача проводять обстеження шкірного покриву, ділянок голови, тулуба, кінцівки у різних видів тварин із наступним аналізом отриманих результатів. При обстеженні звертають увагу на стан м'язів, сухожилків, зв'язок, суглобів і виявляють тварин з гострими та хронічними захворюваннями. Дані обстеження фіксуються у зошиті або у історії хвороби.

На підставі отриманих даних студенти ставлять діагноз, визначають характер і об'єм лікувальних призначень. Із числа виділених хворих тварин у процесі клінічного огляду відбирають найбільш цікаві клінічні випадки або ті, що потребують термінової хірургічної допомоги.

Відпрацювання практичних прийомів надання хірургічної допомоги за травматичних ушкоджень проводиться під керівництвом викладача і лікаря - ординатора. При цьому демонструють прийоми фіксації тварин та вказують на техніку безпеки. Після з'ясування всіх правил кожен студент повинен самостійно провести дві-три маніпуляції за даної патології (рани, ушиби тощо).

Попередньо проводиться збір анамнезу, загальне дослідження тварини та визначення місцевих особливостей пошкодження тканин. За необхідності призначаються додаткові дослідження (рентгенографія, клінічний аналіз крові тощо).

У подальшому студенти надають допомогу травмованій тварині, проводять її курацію до повного видужання із оформленням історії хвороби.

Зміст виконаної роботи

1. Проведення хірургічної диспансеризації та дослідження поранених

тварин _____

2. Організація профілактики травматизму

тварин _____

3. Оволодіння практичними навичками для приготування розчинів, які використовуються для парентерального введення при хірургічній патології _____

Оцінка _____

(підпис викладача)

Дата „ ____ „ _____ 20 _ р.

Тема 2. Застосування методів патогенетичної терапії при лікуванні хірургічно хворих тварин (новокаїнотерапія, аутогемотерапія), оволодіти введенням лікарських препаратів (включаючи в/венні, в/аортальні та в/артеріальні інфузії).

Мета заняття: Навчити студентів проводити патогенетичну терапію при лікуванні хірургічно хворих тварин (новокаїнотерапія, аутогемотерапія), оволодіти практичними навичками введення лікарських препаратів (в/венні, в/аортальні, в/артеріальні ін'єкції).

Матеріали, устаткування, тварини: анатомо-топографічні таблиці, схеми соматичного і вегетативного відділів нервової системи; рисунки-схеми техніки виконання новокаїнових блокад: короткої, циркулярної, поперекової за Тихоніним, епіплевральної за Мосіним, блокади краніального шийного симпатичного вузла і т. ін.; фіксаційні верстати, ножиці Купера, шприци “Рекорд” і Жане, ін'єкційні голки різної довжини (від 7 до 15 см); стерильні ватно-марлеві тампони, настоянка йоду, 0,25 і 0,5 %-ві розчини новокаїну, 70 %-вий етиловий спирт, 0,5 %-вий розчин нашатирного спирту, спирт-ефір; кінь, корова, собака.

Місце проведення заняття клініка дрібних тварин кафедри ветеринарного акушерства і хірургії, учбове господарство факультету.

Методика проведення заняття. Заняття організують у клініці кафедри хірургії, ветеринарній лікарні чи в господарстві.

На занятті викладач коротко повідомляє про дію новокаїну на організм, основні показання до застосування новокаїнової терапії та способи її виконання. На таблицях і схемах викладач показує, які нерви блокуються за різних способів блокади, і на живих об'єктах – орієнтири введення новокаїну. Групу студентів поділяють на 3–4 підгрупи (залежно від кількості наявних тварин). Студенти самі фіксують тварин, підготовлюють інструменти для введення новокаїну й операційне поле, виконують новокаїнові блокади.

Викладач контролює роботу студентів і надає необхідну допомогу. Для цього заняття треба мати хворих тварин із запальними процесами, що перебігають у гострій формі. Студенти ретельно обстежують таких тварин, застосовують

новокаїнову терапію і на наступному занятті мають можливість ознайомитися з результатами лікування. Якщо на кафедрі є кінофільми чи діапозитиви з техніки блокад та ефективності лікування, то їх можна продемонструвати. Наприкінці заняття студенти з'ясовують складні питання, упорядковують робочі місця та інструменти.

Зміст виконаної роботи

1. Використання новокаїну в хірургії (техніка виконання новокаїнових

блокад) _____

Аутогемотерапія _____

2. Парентерального введення лікарських препаратів (в.венні, в.аортальні, в. артеріальні ін'єкції.) _____

Набуті уміння та навички _____

Оцінка _____

(підпис викладача)

Дата „ ____ „ _____ 20__ р.

Тема 3. Оволодіння практичними навичками за оперативного втручання при кастрації самців та самок, хірургічного лікування тварин з грижами.

Мета заняття:

Навчити студентів оволодіти практичними навичками оперативних втручань за кастрації самців і самок, оперативне лікування домашніх та сільськогосподарських тварин з грижами.

Місце проведення заняття:

клініка дрібних тварин кафедри ветеринарного акушерства і хірургії, учбове господарство факультету, клініка «Ветеринарна допомога» та інші клініки ветеринарної медицини міста.

Зміст виконаної роботи

1. Оперативне лікування домашніх та сільськогосподарських тварин різними видами гриж

2. Кастрація самців (кнурців , бичків, котів, собак), оваріогістероектомія самок домашніх та сільськогосподарських тварин _____

Набуті уміння та навички _____

Оцінка _____

(підпис викладача)

Дата „ ____ „ _____ 20 _ р.

Тема 4. Діагностика та лікування тварин за переломів кісток

Мета заняття: Навчити студентів діагностиці переломів кісток в різних ділянках тіла тварин, оперативним та консервативним методам лікування переломів кінцівок.

Місце проведення заняття клініки дрібних та сільськогосподарських тварин факультету, клініка «Ветеринарна допомога».

Методика проведення заняття. Заняття проводять у клініці кафедри. Опитуючи студентів, викладач з'ясовує підготовленість їх до заняття, потім коротко викладає сутність перелому кісток, причини їх виникнення і класифікацію, демонструючи таблиці, музейні препарати і рентгенограми. Студенти вивчають симптоми переломів, прийоми і методи дослідження тварин (огляд, пальпація, аускультация, проводка, рентгенографія), освоюють методи репозиції і фіксації переломів (накладання шин і гіпсової пов'язки); проводять лікувальні заходи при відкритих переломах і остеомієлітах.

Для порівняння викладач демонструє музейні препарати і рентгенограми з іншими захворюваннями кісток (періостити, остеомієліти, карієс), дає їм коротку характеристику і визначає методи лікування. Якщо наявні тварини з подібними захворюваннями, то студенти обстежують їх, ставлять діагноз, призначають і проводять лікування.

Діагноз на перелом ставлять на підставі клінічних ознак і диференційної діагностики. Переломи кісток необхідно відрізняти від тріщин, при яких клінічні ознаки є менш вираженими, а головне – відсутні рухливість і крепітація. Для встановлення остаточного діагнозу проводять рентгеноскопію чи рентгенографію.

На підставі діагнозу і з урахуванням загального стану хворої тварини роблять прогноз (щодо життя і функціональний). Розглядають фактори, що впливають на визначення прогнозу (вид тварини, її вік, загальний стан, ступінь ушкодження тканин і кісток; давнина, вид і форма перелому тощо).

Студенти узагальнюють набуті теоретичні знання щодо хірургічних захворювань кісток у різних видів тварин. Відзначаються особливості пов'язані із особливостями ураження, локалізацією тощо.

Студенти під контролем викладача здійснюють знеболення і хірургічне втручання за переломів довгих трубчастих кісток, зокрема при переломі шийки стегнової кістки тощо. При цьому застосовуються різні методики з'єднання відламків – стрижні, пластини, апарати зовнішньої фіксації.

Проводиться обговорення особливостей та ускладнень у ході проведення операцій. Тварин курують до їх видужання із оформленням історії хвороби.

Зміст виконаної роботи

1. Лікування переломів кісток консервативними методами _____

2. Лікування переломів кісток оперативними методами _____

3. Набуті уміння та навички _____

Оцінка _____

(підпис викладача)

Дата „ ____ „ _____ 20_р.

Тема 5. Діагностика пухлин у тварин за клінічними ознаками, оволодіти оперативними та консервативними методами лікування пухлин різних видів тварин.

Мета заняття: Навчити студентів клінічно діагностувати різні види пухлин, оволодіти оперативними та консервативними методами лікування домашніх та сільськогосподарських тварин з новоутвореннями.

Місце проведення заняття: клініка дрібних тварин кафедри ветеринарного акушерства і хірургії, учбове господарство факультету, клініка «Ветеринарна допомога».

Методика проведення заняття. Студенти закріплюють теоретичні знання щодо причин, особливостей клінічного перебігу пухлин м'яких тканин, факторів, які «провокують» непластичні процеси, методики лікування за даної патології.

Користуючись схемами та рисунками, студенти вивчають пухлини, їх класифікацію, а потім обстежують хворих тварин. За наявності двох тварин групу студентів поділяють на дві підгрупи. Студенти кожної підгрупи проводять повне клінічне обстеження спочатку однієї тварини, а потім другої. З'ясовують анамнез, загальний стан хворої тварини, локалізацію і розмір пухлини, її форму, характер поверхні, рухливість, консистенцію, відношення до навколишніх тканин і шкіри, стан лімфатичних вузлів, стадію розвитку пухлини, доцільність оперативного втручання.

Якщо з'являються сумніви в постановці діагнозу, студенти роблять біопсію новоутворення, а матеріал направляють до лабораторії. На підставі одержаних результатів вирішують питання про доцільність медикаментозного лікування або хірургічної операції. У першому випадку з метою консервативного лікування папіломатозу студенти застосовують методику внутрішньовенного введення розчину новокаїну. Якщо потрібне оперативне втручання, то студенти під керівництвом викладача готують тварину до операції, а потім беруть активну участь у її проведенні: готують операційне поле, виконують знеболення, асистують викладачу під час операції. У післяопераційний період з числа студентів призначаються куратори, які постійно спостерігають за хворою твариною, виконують планові лікувальні заходи і ведуть історію хвороби. Якщо в клініці є тварина з вилученою пухлиною, то її демонструють на занятті з метою ознайомлення студентів з перебігом післяопераційного періоду.

У подальшому студенти під керівництвом викладача проводять оперативне втручання із видалення новоутворення (із обов'язковим дотриманням правил асептики і антиасептики) за загальноприйнятою методикою та із застосуванням електрокоагулятора.

Шляхом обговорення оцінюються результати хірургічного втручання, прогноз та можливість метастазування і рецидивування.

Тварина підлягає курації із оформленням історії хвороби.

Зміст виконаної роботи

1. Клінічна діагностика різних видів

пухлин _____

2. Консервативні методи лікування

пухлин _____

3. Оперативні методи лікування

пухлин _____

4. Набуті уміння та навички

Оцінка _____

(підпис викладача)

7. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Рівень сформованості знань та навичок студента під час проходження навчальної практики оцінюється шляхом захисту звіту та отримання диференційованого заліку.

Критерії оцінювання знань студентів під час проходження навчальної практики

Оцінку «відмінно А» (90-100 балів) отримує студент, який протягом терміну практики не мав пропусків занять, виконав повний обсяг завдань і набув

необхідних практичних навичок згідно програми практики, а також дав повні та змістовні відповіді на усі запитання під час захисту результатів практики.

Оцінку **«добре В»** (82-89 балів) отримує студент, який протягом терміну практики не мав пропусків занять, виконав повний обсяг завдань і набув необхідних практичних навичок згідно програми практики, але у відповідях на запитання під час захисту результатів практики припустив незначні помилки.

Оцінку **«добре С»** (74-81 балів) отримує студент, який протягом терміну практики не мав пропусків занять, виконав повний обсяг завдань і набув необхідних практичних навичок згідно програми практики, але припустив незначні помилки у виконанні практичних і ситуаційних завдань, а також у відповідях на запитання під час захисту результатів практики.

Оцінку **«задовільно Д»** (64-73 балів) отримує студент, який протягом терміну практики не мав пропусків занять або відпрацював їх у визначені терміни, виконав мінімальний обсяг завдань і набув основних практичних навичок згідно програми практики, але припустив принципові помилки у виконанні практичних і ситуаційних завдань, а також правильні відповіді на запитання під час захисту результатів практики становили 70%.

Оцінку **«задовільно Е»** (60-63 балів) отримує студент, який протягом терміну практики не мав пропусків занять або відпрацював їх у визначені терміни, виконав мінімальний обсяг завдань і набув основних практичних навичок згідно програми практики, але припустив принципові помилки у виконанні практичних і ситуаційних завдань, а також правильні відповіді на запитання під час захисту результатів практики якого становили 60%.

Оцінку **«незадовільно FХ»** (35-59 балів) отримує студент, який протягом терміну практики мав пропуски занять і не відпрацював їх у визначені терміни або не виконав мінімального обсягу програми практики і не набув основних практичних навичок згідно програми практики, припустивши принципові помилки у виконанні більшості практичних і ситуаційних завдань, а також правильні відповіді на запитання під час захисту результатів практики якого становили менше 60%.

Оцінку **«незадовільно F»** (1-34 бали) отримує студент, який протягом терміну практики мав пропуски занять і не відпрацював їх у визначені терміни або

не виконав мінімального обсягу програми практики і не набув основних практичних навичок згідно програми практики. а також не зміг відповісти на поставлені запитання.

Тематика курсових робіт із загальної та спеціальної хірургії

1. Організація хірургічної роботи в умовах конкретного господарства (ветеринарної клініки).
2. Порівняльна оцінка ефективності різних методів патогенетичної терапії у процесі лікування хірургічних хвороб у тварин (тканинна терапія, фізіотерапія, новокаїнова терапія, електроанальгезія і т. ін.).
3. Лікування ран у свійських тварин.
4. Абсцеси, флегмони, гематоми, лімфоекстравазати у свійських тварин.
5. Тромбофлебіти яремної вени.
6. Діагностика і лікування новоутворень.
7. Діагностика і порівняльна характеристика різних способів лікування гриж (пупкових, пахвинних, стегнових, черевних тощо).
8. Діагностика і способи лікування вивихів суглобів.
9. Діагностика і лікування переломів кісток.
10. Хвороби копит і ратиць (деформовані копита, тріщини копитного рогу, лімакс, пододерматити, копитна гниль, некробактеріозні ураження ратиць).
11. Хвороби кінцівок (міозити, міопатози, артрити, тендовагініти, бурсити, парези та паралічі нервів).
12. Хвороби очей (кератити, кон'юнктивіти, блефарити і т. ін.).
13. Актиномікоз у сільськогосподарських тварин. Консервативні та оперативні способи лікування.
14. Лікування ускладнень після кастрації.
15. Лікування хвороб статевих органів самців (фімоз, парафімоз, орхіт, простатит, везикуліт і т. ін.).

ІСТОРІЯ ХВОРОБИ № _____

Вид тварини _____ Стать _____ Вік _____

Порода _____ Кличка (тавро, №) _____

Масць і прикмети _____

Власник тварини і його адреса _____

Початковий діагноз _____

Остаточний діагноз _____

Дата виписки з клініки « _____ » 20 ____ р.

Тривалість лікування _____ (стаціонарних днів)

Кінець хвороби _____

Анамнез життя _____

Анамнез хвороби _____

ОБ'ЄКТИВНІ ДАНІ ПРО ТВАРИНУ

« _____ » 20 ____ р. _____ годин
Температура тіла _____ °С Частота пульсу _____ уд./хв. Частота дихання _____ дих.рух./хв.

Загальний стан _____ Конституція _____

Положення тіла в просторі _____

Кон'юнктива і слизові оболонки _____

Лімфатичні вузли _____

Система органів кровообігу _____

Система органів дихання _____

Система органів травлення _____

Система сечостатевих органів _____

Нервова система _____

Аналізатори _____

Дата дослідження на інфекційні хвороби _____

Докладний опис місцевого патологічного вогнища _____

ЩОДЕННИК ПЕРЕБІГУ ХВОРОБИ

Дата	Т, °C	П, уд./хв.	Д, дих. рух./хв.	Перебіг хвороби і результати дослідження	Лікування і режим утримання

ЕПІКРИЗ

Куратор _____ (підпис, ПП, група)

Ординатор (представник установи, де проводилась курація) _____ (підпис, печатка)

ВИСНОВОК КЕРІВНИКА КУРАЦІЇ

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література:

1. Власенко В.М., Тихонюк Л.А., Рубленко М.В. Оперативна хірургія, анестезіологія і топографічна анатомія (спеціальна частина). Біла Церква, БДАУ, 2016. 543 с.
2. Порьє К., С.В. Рубленко, В.Г. Андрієць, М.В. Рубленко. Анестезія та добробут тварин Навчальний посібник. Біла Церква, 2017. 54 с.
3. Марунчин А.А., Іздепський В.Й. Загальне знеболювання диких тварин: навчальний посібник. Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2010. 224 с.
4. Власенко В.М., Рубленко М.В., Ільніцький М.Г. та ін. Сучасні методи інструментальних досліджень у ветеринарній хірургії: Науково-методичний посібник. Біла Церква, 2010. 111 с.
5. Білий Д.Д., Рубленко М.В. Оптимізація хірургічного лікування неоплазій у дрібних домашніх тварин та попередження їх метастазування: Науково-методичний посібник. Дніпро, 2017. 32 с.
6. Петренко О.Ф., Борисевич В.Б. Хірургія ветеринарної медицини. К.: Вища освіта, 2005. 399 с.
7. Medleau L., Hnilica K. Small Animal Dermatology.: A color atlas and therapeutic guide. Elsevier Inc. 2006. 526 p.

Навчально-методичні видання:

1. Анестезіологічне забезпечення тварин залежно від їх віку та типу больової реакції: Методичні рекомендації / М.В. Рубленко, С.В. Рубленко, Б.В. Пирин, Р.Г. Романенко. Біла Церква, 2020. 66 с.
2. Методичні рекомендації до лабораторних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» для студентів за спеціальністю 211 – «Ветеринарна медицина», ОС «Магістр» за темою: «Інтенсивна терапія з основами реанімації тварин» / О.О. Боднар. ПДАТУ. Кам'янець-Подільський, 2021. 49 с.

3. Методичні рекомендації до лабораторних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» для студентів за спеціальністю 211 – «Ветеринарна медицина», ОС «Магістр» за темою: «Анатомічні, функціональні та фізіологічні особливості складових опорно-рухового апарату тварин» / О.О. Боднар. ПДАТУ. Кам'янець-Подільський, 2021. 30 с.
4. Комп'ютеризовані ситуаційні завдання з ветеринарної хірургії: Науково-методичний посібник для самостійної роботи студентів факультету ветеринарної медицини / Рубленко М.В., Власенко В.М., Ільніцький М.Г. та ін. Біла Церква, 2019. 91 с.
5. Боднар О.О. Методичний посібник з навчальної дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» за темою: «Термінальний стан та реанімація тварин». ЗВО «Подільський державний університет». Кам'янець-Подільський, 2022. 75 с.
6. Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» за темою: «Травматичні ушкодження дрібних домашніх тварин» / Боднар О.О., Бетлінська Т.В. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2022. 51 с.
7. Конспект лекцій (частина I до розділу «Загальна хірургія») з дисципліни «Видові хірургічні хвороби тварин з анестезіологією» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» / Олександр БОДНАР, Сергій КЕРНИЧНИЙ. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2023. 125 с.
8. Конспект лекцій (частина II до розділу «Спеціальна хірургія») з дисципліни «Видові хірургічні хвороби тварин з анестезіологією» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» факультету ветеринарної медицини і технологій у тваринництві / Олександр БОДНАР. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2023. 109 с.

9. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни з навчальної дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» за темою: «Діагностика захворювань кінцівок у тварин» / Олександр БОДНАР. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2023. 75 с.
10. Конспект лекцій з дисципліни «Загальна і спеціальна хірургія» (розділ «Спеціальна хірургія») для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» / Олександр БОДНАР. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2024. 180 с.

Інтернет-ресурси:

1. Ветеринарний інформаційний ресурс України. Сайт: <https://vet.in.ua>.
2. Сайт-довідник «Хірургічні хвороби тварин» <http://hvoroby-tvaryn.ua/hvoroba/>
3. Хірургічні хвороби тварин <http://diaproph.com.ua/production/animals.html>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Електронний фонд (тематичні та видові зібрання публікацій) <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Асоціація спеціалістів ветеринарної медицини Україн. Сайт: <http://www.asvmu.org>. <http://www.nbuv.gov.ua/>

